

УДК 005.336:658

*Бодюк А. В., к.е.н., с.н.с., доцент Київського університету
управління та підприємництва*

РЕСУРСНО-ПОТРЕБОВІ ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Аналізуються процеси становлення спільності людей на різних етапах розвитку суспільства з урахуванням якісних змін його соціальних упорядкувань. Дано обґрунтування матеріального й інформаційного ресурсу для розбудови громадянського суспільства в Україні, а також узагальнені його потреби.

Ключові слова: народ, потреби, ресурси, самоуправління, держава, громадянське суспільство.

*Bodyuk A., PhD, Associate Professor of Kiev University
of Management and Entrepreneurship*

RESOURCE-CONSUMERISM ASPECTS OF CIVIL SOCIETY

The processes of formation, provide a rationale for material and information resources for the construction of civil society in Ukraine and summarized his needs.

Keywords: people, needs, resources, community, government, the state, civil society.

*Бодюк А. В., к.э.н., с.н.с., доцент Киевского университета
управления и предпринимательства*

РЕСУРСНО-ПОТРЕБНОСТНЫЕ АСПЕКТЫ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Анализируются процессы становления общности людей на разных этапах развития общества с учетом качественных изменений его социальных упорядоченностей. Дано обоснование материального и информационного ресурсов для построения гражданского общества в Украине, а также обобщены его потребности.

Ключевые слова: народ, потребности, ресурсы, общность, самоуправление, государство, гражданское общество.

Постановка проблеми. Рівень розвитку будь-якого суспільства залежить від забезпеченості потреб народу в життєвих ресурсах, дієвості державного управління ними, тому, на думку багатьох політиків і науковців, у ХХІ столітті на перший план виходить проблема наукового обґрунтування й ефективності управління суспільством.

На наш погляд, необхідне досконале поєднання місцевого самоврядування, інститутів громадськості та державного менеджменту у відтворенні та використанні місцевих ресурсів для вирішення проблем потреб народу.

Особливо актуальним є таке поєднання для України, адже переважна більшість прорахунків, допущених за роки становлення її політичної незалежності в накопиченні і використанні ресурсів, є результатом недосконалої організації влади, корупції в її органах, непрофесійного, слабкого політико-адміністративного управління, недостатнього досвіду державних менеджерів, пасивності окремих громадян та громадських організацій.

Саме неефективна діяльність влади, обмеженість прав й участі народу в управлінні країною є головною причиною нинішнього кризового стану української держави, економіки країни. Вирішення даної проблеми слід розглядати як запоруку й необхідну передумову вирішення всіх інших проблем українського суспільства, яке переживає системні кризи управління економікою ресурсокористування.

Відповідно останні десятиліття позначені посиленою увагою до проблем побудови громадянського суспільства як наукової галузі та практичної діяльності органів держави і місцевого самоврядування. Адже сучасний етап політичного та соціально-економічного розвитку, який нерозривно пов'язаний із тенденціями світового розвитку, приєднанням нашої держави до загальноєвропейських інтеграційних процесів, вимагає принципово нових підходів в управлінні державою щодо побудови громадянського суспільства.

Сьогодні цілком очевидним фактом є існування об'єктивних засад ефективного поєднаного функціонування організаційних структур громадянського суспільства й органів законодавчої і виконавчої влади, зумовлених характером політичної системи, соціально-економічними факторами та культурним рівнем суспільства. Їх дослідження та вироблення сучасної теорії громадянського суспільства, народовладдя є важливим завданням, що стоїть перед наукою державного й соціального управління та набуває вкрай актуального значення для динамічного політики-економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем розвитку громадянського суспільства в Україні присвячено наукові дослідження, заходи політичних партій, профспілкових та громадських організацій, приймаються нормативно-правові акти. В Україні діє Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства, яка являє собою допоміжний орган при Президентові України.

Відповідним указом Президента України затверджені:

Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; План першочергових заходів щодо реалізації Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [2].

Питанням формування й функціонування громадянського суспільства приділяли увагу багато мислителів як минулого (Аристотель, Платон, Г. В.-Ф. Гегель, Дж. Л. Коен), так і сучасних дослідників (Ендрю Арато, Г. Зеленько, С. Кириченко, В. Куценко, Ю. Левенець, Ф. Рудич та ін. [3 – 9]).

Але в давніх і сучасних публікаціях, як ми вважаємо, суттєво не розглядалися потреби громадянського суспільства, тобто як суспільства з потребами в життєвих ресурсах, тобто в історичному плані був випущений з уваги ресурсо-потребовий аспект.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування поєднання суспільного й матеріального ресурсу для розбудови громадянського суспільства в Україні та узагальнення його процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На всіх етапах існування людей завжди був вагомим матеріальний напрям розвитку їх спільнот, оскільки здавна необхідні були життєві ресурси, які допомагали б людям насамперед виживати: це запаси їжі, забезпечення відпочинку, спілкування, соціальні відносини, захист від природних катаклізмів, звірів, ворогів і т. ін. З часом прагнення до виживання сприяло створенню людиною і зброї...

Формування громадянського суспільства на території України має свої особливості становлення й розвитку в різні історичні періоди його існування. Найголовніший період настав у кінці ХХ століття. За волею громадян України Верховна Рада в липні 1990 р. ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Сучасне розуміння суверенітету визначено як багатогранне поняття. Декларація передбачила народовладдя, утвердження громадянства, економічну самостійність країни, екологічну безпеку, національно-культурне відродження українського народу. Водночас гарантувався вільний національно-культурний розвиток усім національностям, що проживають в Україні.

Усі розділи Декларації характеризуються гуманізмом та демократизмом. Так, проголошуючи Україну суверенною національною державою, Декларація виходила з того, що український народ як єдине джерело державної влади в республіці - це громадяни всіх національностей, що живуть в Україні.

На всенародному референдумі 1 грудня 1991 року народ висловив свою волю побудувати українську незалежну державу (хоча цей процес почався ще до референдуму). Далі, громадянське суспільство в практичному і юридичному аспектах було задекларовано Конституцією України.

Конституцію України слід розглядати як програму державно-політичного й соціального розвитку країни. У тому числі вона визначає основи громадянського суспільства в державі, його політичні та соціальні цінності. У цьому плані Конституція являє собою програмний документ для побудови майбутнього громадянського суспільства, оскільки в ній закладено його ідейно-політичні, філософські, концептуальні принципи.

Метою Конституції є створення правових засад побудови вільного демократичного суспільства. У його центрі перебуває громадянин з власними інтересами й правами, гарантоване законом його достойне життя. У громадянському суспільстві людина виступає стрижнем

економічного, соціального та політичного життя. У Конституції України також проголошені умови самостійності громадянського суспільства. Вона проявляється в діяльності партій, рухів, групових інтересів, у систематичній активності населення. У громадянському суспільстві люди наділяються однаковими основними правами.

Зауважимо, що в поновлюваному суспільстві стара, традиційна система вже не може дієво існувати, нова ж може бути конституційно визнана, але ще цілісно та ефективно не функціонує.

В Україні демократичний процес перебуває на стадії становлення, тому продовжує формуватися і громадянське суспільство, і відповідна свідомість людей.

Зазначимо, що за умов громадянського суспільства вільно розвивається індивідуальне та колективне життя громади й суспільно-політичні основи на основі виважених, узгоджених відносин. Такі норми втілюються, хоча й з певними труднощами, в Україні.

Зауважимо, що в Конституції України всі статті не можуть бути деталізованими. Бо, по-перше, деталізація реалізується в інших документах, що офіційно прийняті й визнані народом. По-друге, необхідно врахувати, що Україна як самостійна держава весь час перебуває в стані системного реформування, зокрема, її економіка, суспільне життя, різні політичні інститути.

У країнах з розвиненими демократичними нормами правова держава й громадянське суспільство вже склалися.

Власне нормальний конституційний процес повинен формуватися, виходячи з того, що соціальна система вже існує й суспільство повинне лише підвищувати її ефективність.

Таким чином, можна вважати, що народ, який проживав на території сучасної України, завжди прагнув до побудови громадянського суспільства, основою якого є людина й умови, зокрема матеріальні, котрі створюються державою для вільного волевиявлення, розвитку індивідуального та колективного життя.

Але сучасний український конституціоналізм перебуває ще на стадії становлення. В Україні відбувається процес пошуку й формування його концепції та правових засад громадянського суспільства. Будується громадянське суспільство як належне до сфери недержавних суспільних інститутів. До визначальних ознак сучасного громадянського суспільства належать: володіння кожним громадянином конкретною власністю чи його участь у володінні власністю; право громадянина використовувати власність, розпоряджатися нею за власними потребами; юридична свобода кожного громадянина; зростання рівня соціального, інтелектуального, психологічного розвитку громадян; внутрішня свобода громадянина і його здатність до повної самостійності й активної участі в певній сфері суспільства; наявність права, яке закріплює та охороняє свободи громадян; певна структурованість суспільства, суспільних відносин, які відображають багатство й різноплановість інтересів представників різних груп та прошарків.

Громадянське суспільство являє собою: відокремлене від держави суспільство; автономну сферу суспільного буття, яка не підлягає прямому контролю й регламентації з боку влади; структуроване суспільство, в якому передбачається свобода асоціацій індивідів за інтересами й уподобаннями;

Окремі верстви населення мають утворювати свої угруповання, добровільні об'єднання, з правом і забезпеченням цивілізованих відносини з іншими суб'єктами співжиття в суспільстві. Тому громадянське суспільство є певним механізмом неформального соціального партнерства, із задоволенням та балансом існуючих потреб.

Для побудови громадянського суспільства необхідно: відокремити від впливу держави структуру суспільства, до якої належать різноманітні асоціації, добровільні об'єднання громадян; створити адекватний вільним відносинам обміну суспільний лад, політичну систему, за яких держава є похідною від громадянського суспільства та процесів у ньому; утвердити безпосередні та різноманітні інтереси громадян, надати можливість їх вираження та здійснення для кожного; створити можливості комплексного забезпечення ресурсами справжнього, реального життя; визначити й виокремити сфери умовного, формального життя громадян; забезпечити повноцінність ринку, вільну конкуренцію, відносини обміну діяльністю та її продуктами між незалежними власниками; забезпечити безпосереднє вільне спілкування людей з дотриманням певних норм моралі, обов'язків; створити базу поваги громадянських

прав, які вважалися б вищими за державні закони; створити умови свободи особистості; підтримувати плюралізм, сукупність усіх неполітичних відносин у суспільстві та різноманітної діяльності людей; забезпечити людям права регулювання своїх дій безпосередньо самим, передусім через норми моралі.

Висновки й пропозиції з даного дослідження. Таким чином, громадянське суспільство являє собою форму самоорганізації й самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих їх спільнот, які мають конституційні права й обов'язки, захищені необхідними законами від прямого втручання й регламентацій з боку держави та економічного диктату.

Головним суб'єктом такого суспільства є вільна людина з правами самовиявлення й реалізації потреб у життєвих ресурсах та інтересів через систему відносин (економічних, соціальних, релігійних, національних, духовних, культурних).

Потреби надбання життєвих ресурсів, їх організоване поліпшення та споживання зумовлювали еволюційний, а то й революційний розвиток суспільства. Тому рисою громадянського суспільства має бути достатня матеріальна забезпеченість сімей. Створення таких умов, тобто зайнятості й забезпеченості, покладається на державу.

Саме процесам формування «свободи особи», її «впевненості в собі, у завтрашньому дні, створення науково обґрунтованого матеріального достатку населення мають бути підпорядковані всі інші сфери й напрями громадянської саморегуляції та державного управління народним господарством.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє нам визначити власну концепцію розвитку людини та людських спільнот. Цю концепцію пропонується іменувати потребово-ресурсною. Оскільки потреби в життєвих ресурсах були в доісторичні часи, були завжди упродовж існування людства, то вони є і залишаються основними в існуванні людини та одночасно і в самоуправлінні та організованому управлінні.

Література

1. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К.: Велес, 2006. – 48 с.
2. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 березня 2012 р. № 212/2012.
3. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / за заг. ред. Ф. М. Рудича. – К.: Парламентське видавництво, 2006. – 412 с.
4. Джин Л. Коэн. Гражданское общество и политическая теория. Пер. с англ. /Джин Л. Коэн, Эндрю Арато. – М.: Изд. «Весь мир», 2003. – 784 с.
5. Зеленько Г.І. Політична «матриця» громадянського суспільства (досвід країн Вишеградської групи та України) / Г.І. Зеленько ; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К.: Знання України, 2007. – 335 с.
6. Кириченко С. О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст /С. О. Кириченко. – К. : Логос, 1999. – 47с.
7. Кін Джон. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення / пер. з англ. О. Гриценко. – К.: К.І.С., 2000. – 191с.
8. Соціальна держава (проблеми теорії, методології, практики) / Куценко В.І., Удовиченко В.П., Остафійчук Я.В.[за ред. Куценко В.І.] ; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К., 2003. – 226 с.
9. Левенець Ю.А. Держава у просторі громадянського суспільства / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України / Ю.А. Левенець. – К.: Освітня книга, 2006. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2013 р.